

TKO JE KRŠĆANIN? NOVOZAVJETNI VIDICI

Ivan ŠPORČIĆ, Rijeka

Sažetak

Okosnicu ovog članka tvori istraživanje novozavjetnog govora o pojmu 'kršćanin'. Na pitanje tko je kršćanin najprije se objašnjava značenje i moguće podrijetlo izraza. Riječ je o »Kristovim ljudima«, o onima koji pripadaju Kristu. Krist je temelj identiteta nove religiozne zajednice. Nakon što je zaključeno da naziv ima svoj *Sitz im Leben* u poganskom okruženju i da ga u Novom zavjetu uglavnom izgovaraju pogani, postavlja se pitanje o nazivima koje kršćani primjenjuju sami na sebe. Budući da Krista drže svojim učiteljem, i oni se, poput Dvanaestorice, nazivaju učenicima. Pri uporabi pojma ne određuje se uvijek o čijim je učenicima riječ, no širi kontekst jasno daje do znanja da je uvijek riječ o Kristovim učenicima, odnosno kršćanima. Kršćani su, nadalje, braća u Kristu. Temelj njihova bratstva nije više krvno srodstvo, niti Abrahamovo sinovstvo, nego uvjerenje da je kršćanin potomak novog Adama, Krista. Sinonimi pojma 'kršćanin' koji se u tekstu još obrađuju jesu: vjernici, sveti, posvećeni, spašeni. Poseban naglasak se stavlja na metaforičan izraz Djela apostolskih 'Put', i imenicu 'Crkva'. Konstatira se da je naziv 'Put' s jedne strane oznaka za vjerničku zajednicu kao takvu, a s druge strane da je riječ o specifičnom učenju u cjelini. Crkva je pak, pouskrsna i postduhovska stvarnost i nju se ne može razumjeti bez teo-, odnosno, kristocentričnih dimenzija. Činjenica da je kršćanin učenik, brat, ... vidljiva je iz njegova djelovanja. O tome je riječ u drugom dijelu rada. Analizom tekstova, posebice grčkog glagola *ακολουθειν*, dolazi se do dvije temeljne tvrdnje. Prva je da je netko kršćanin po tome što nasljeđuje i oponaša Krista te po tome što ga svojim životom naviješta i svjedoči pred svijetom. Zaključni dio članka je, sukladno temi Teološko-pastoralnog tjedna, pokušaj uspoređivanja spoznaja do kojih se došlo analizirajući novozavjetne tekstove sa životnom stvarnošću kršćana u Hrvatskoj danas. Autor svoja razmišljanja izlaže u tri postavke. Pred alternativom biti Put ili sljedba, koja je i danas nazočna, autentičan kršćanin će izabrati opciju Puta. Iako će ga se često doživljavati kao paradoks u svijetu, on je, unatoč tome, pozvan da izvrši svoju proročku zadaću, da se poput starozavjetnih proroka beskompromisno zalaže za čistoću Riječi Božje. Euharistijsko zajedništvo s Kristom i braćom je izvor nadahnuća i snage za svjedočenje Krista svijetu.

Ključne riječi: Kršćanin, Novi zavjet, nasljedovanje Isusa Krista, Put, Crkva, Dvanaestorica.

Kad bismo danas upućenijima postavili pitanje tko je kršćanin, najvjerojatnije bismo, zbrajajući sve odgovore, mogli doći do tvrdnje da se riječju 'kršćanin' označavaju ljudi koji Isusa iz Nazareta privlače kao Krista, tj. Božjeg pomaznika, pravog Boga i pravog čovjeka, a normu svojega ponašanja temelje na novo-

zavjetnim svjedočanstvima o Isusu Kristu kako ih je predala Crkva. Podnaslov zadane teme upućuje nas da pitanje: tko je kršćanin? postavimo spisima Novoga zavjeta, a ne ljudima današnjice.

Napominjem da sam, unatoč potrebnoj i nezaobilaznoj neutralnosti primijenjene egzegetske metode, u istraživanju uvijek imao u gledištu eklezijalni značaj čitanja Pisma. Pisma su, naime, nastala u zajednici i za zajednicu. Budući da je u osnovi svih novozavjetnih spisa vjera u Krista rassetoga i uskrsnuloa, držim da ni danas nije moguće značenje Isusa Krista, njegova naučavanja i djelovanja, pa i djelovanja njegovih sljedbenika, kršćana, pravo shvatiti bez čimbenika vjere. Vjeru se može u punini baštiniti samo u Zajednici, odnosno po Crkvi koja je bila, a vjerujemo i ostala, autentičan svjedok Isusa Krista. Ovo ostaje *background* svakog biblijsko-teološkog istraživanja, pa i ovog rada.

U prvom dijelu članka obrađujem pojam 'kršćanin' i istoznačne izraze Novog zavjeta. No, bit 'kršćanina' nije toliko sadržana u njegovu imenu koliko se očituje u njegovoj akciji. O tome nešto više u drugom dijelu rada. U zaključku pokušavam, sukladno općoj temi *Tjedna Kršćanin u Hrvatskoj*, naglasiti neke od vidika koji su prepoznatljiviji kao rezultati svetopisamske analize i kršćanina u nas u sadašnjim okolnostima.

I. Pojam »kršćani« i njegovi sinonimi u Novom zavjetu

1. *Kršćanin*

Iako smo u nekoliko uvodnih riječi spomenuli da je kršćanin čovjek koji svoje ponašanje usklađuje prema svjedočanstvu vjere Prarcrkve u Isusa Krista, na prvi pogled zbunjuje spoznaja da središnji novozavjetni tekstovi, evanđelja, uopće ne spominju riječ »kršćanin«. Štoviše, u cijelom Novom zavjetu pojam susrećemo samo tri puta, i to: dvaput u Djelima apostolskim (11,26; 26,28) i jednom u Prvoj Petrovoj poslanici (4,16). Osim ovoga, za stručnjake je zanimljiva i činjenica da se imenica 'kršćanin' piše na različite načine. U inačicama novozavjetnih tekstova, uz izraz *χριστιανός* susrećemo također izraze *χρηστιανός* i *χρειστανός*.¹ Pojednostavljeno rečeno, problem je u tome što su se u grčkom jeziku toga doba *e* i *i* izgovarali često prilično slično, pa odatle i mogućnost konfuzije. Razlučiti što je pravo može se ako se odgovori na pitanje o podrijetlu riječi, odnosno na pitanje: tko koji pojam upotrebljava?

Židovi u Isusovo vrijeme, u vrijeme prve Crkve, a i dandanas izbjegavaju sve izričaje koji asociraju na Mesiju. Zato oni kršćane, prema Djelima (24,5), na-

¹ Tako npr. prvo mjesto na kojem se spominje naslov kršćani (Dj 11,26), uz redoviti *χριστιανός*, u nekim rukopisima (uključujući *ℵ*) ima inačicu *Χρηστιανός*, dok B D imaju inačicu *Χρειστανός*.

zivaju nazorajcima (Ναζωραῖος), kao što i Isusa zovu Nazorajac², što mi pojednostavljeno shvaćamo kao Nazarećanin.³

Pogani su naslov Χριστός brkali s uobičajenim grčkim osobnim imenom toga vremena Χρηστός («koristan», »dobar«, »valjan«, »čestit«). Osim toga, zbuñuje latiniziran završetak riječi Χριστιανοί, poput pojma Ηρωδιανοί («Herodovci»). Titulu Χριστός je dodan kolokvijalan sufiks *-ianos*. Riječ je o naturaliziranoj grčkoj formi latinskog sufiksa *-ianus*. U grčkom jeziku bi se očekivao nastavak εως. Sufiks se redovito rabio da bi se njime označili pripadnici neke skupine ili pak osoblja u nečijoj službi, npr. u Fil 4,22: οὐ ἐκ τῆς Καισαρεως οὐκίας. Latinski ekvivalent za ovaj grčki izraz bio bi *Caesariani*. Pojam obuhvaća sve koji su u carevoj službi: vojnike, robove, slobodnjake, službenike.

Sve to upućuje na gotovo opće prihvaćen zaključak da naziv 'kršćanin' potječe iz poganskih krugova, možda od rimskih magistrata, odnosno rimskih službenika u Antiohiji.⁴ Rimski povjesničar Tacit u svojem poznatom djelu *Anali* o

² Značenje i naziv pojma nisu otprva jasni. U djelima se izraz Ναζωραῖος rabi za Isusa 8 puta (2,22; 3,6; 6,14; 10,37; 22,8; 24,5; 26,9). Usp. također Lk 18,37; Mt 2,23 i 26,71. Stvar je već prilično rano pobudila interes stručnjaka koji traje do danas. Usp. o tome G. F. MOORE, *Nazarene and Nazareth*, u: *The Beginnings of Christianity*, London, 1920., 426–432; W. F. ALBRIGHT, *The Names »Nazareth« and »Nazorean«*, u: *Journal of Biblical Literature* (JBL) 65 (1946.) 397–401; S. LYONNET, *Quoniam Nazaraeus vocabitur*, u: *Biblica* 25 (1944.) 196–206; J. S. KENNARD jr., *Nazorean and Nazareth*, u: *JBL* 66 (1947.) 79–81; S. M. SHIRES, *The Meaning of the Term »Nazarene«*, u: *The Anglican Theological Review* 29 (1947.) 19–27; B. GÄRTNER, *Die rätselhaften Termini Nazoräer und Iskariot* (Horae Soederbomianae 4) Uppsala 1957.; H. SCHAEDEER, *Ναζαρηθός / Ναζωραῖος* u: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* (TWNT) IV, 834–842; D. B. TAYLOR, *Jesus – of Nazareth?*, u: *The Expository Times* (ET) 92 (1980/81.) 336s; R. D. FULLER, *Contemporary Judaic Perceptions of Jesus: Implications for Jewish-Christian Dialogue*, Diss. Southern Baptist Theological Seminary, 1992.

³ S tim u svezi s pravom primjećuje H. KUHLI, u *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament* (EWNT) II, s. v. *Ναζαρηθός / Ναζωραῖος* str. 1119: »Ναζωραῖος und Ναζαρηθός sind für die ntl. Autoren offensichtlich zwei lediglich morphologisch voneinander abweichende Formen des gleichen Begriffs mit übereinstimmenden Bedeutungsgehalten und kongruenten Bezugfeldern. So entspricht die Verwendung von Ναζωραῖος, in syntaktischer und semantischer Hinsicht genau der von Ναζαρηθός, indem es als determiniertes Subst. (Ausnahmen: Mt 2,23; Apg 24,5) in appositioneller Stellung die Identität Jesu gegenüber anderen Trägern des gleichen Namens abgrenzt: Jesus von bzw. aus Nazaret ...«. Opcenito se uzima da su kršćane u židovskom ambijentu, kao uostalom i danas, zvali *ha-nosrim*. U nazivu je sadržano ime grada Nazareta, odnosno onoga koji uz ime (Isus) ima pridjevnik Nazarećanin. Apelativ 'Nazarećani' bi se prema tome mogao odnositi na one čije su ime pogani izvodili iz naslova Krist, Χριστιανοί. O borbi za identitet usp. G. W. E. NICKELSBURG, *Jews and Christians in the First Century: The Struggle over Identity*, u: *Neotestamentica* 27 (1993.) 365–390; B. WANDER, *Trennungsprozesse zwischen »frühen Christentum« und Judentum im 1. Jahrhundert n. Chr.*, Diss. Heidelberg, 1992.

⁴ O uporabi i podrijetlu naziva 'kršćanin' vidi više kod: R. A. LIPSIUS, *Über den Ursprung und den ältesten Gebrauch des Christennamens*, Jena, 1873.; H. J. CADBURY, *Names for Christi-*

podrijetlu naziva kršćanin, piše: »Ime im to dolazi od Krista, koji, za Tiberijeva vladanja, bude pogubljen po naredbi prokuratora Poncija Pilata.«⁵ Za pogane je, dakle, riječ o »Kristovcima«, odnosno, »Kristovim ljudima«, onima koji su nazvani po svojem utemeljitelju.

Da su imenicu 'kršćanin' ponajprije rabili pogani, sugeriraju nam i tri spomenuta mjesta u Novom zavjetu. Ni u jednom od njih se jasno ne govori da Kristovi sljedbenici sami sebe nazivaju kršćanima. Širi kontekst Dj 11,26 u kojem se Antiohija spominje kao mjesto u kojem se učenici najprije označuju kao kršćani, predstavlja vrijeme kad su helenisti u glavnom gradu Sirije počeli misionizirati pogane (11,20s. 23–26a),⁶ pa naziv ovdje podrazumijeva novu religioznu skupinu koja se razlikuje od dotadašnjih. Bitna razlika je i u tome što nova religiozna zajednica spaja dotada nespojivo: židove s ne-židovima. Luka dramatski opisuje Pavlovu obranu pred Agripom. Njegov vatren nastup zatekao je kralja, pa je, prenuvši se, ustuknuo: »Zamalo pa me uvjeri te postadoh kršćaninom« (Dj 26,28). Riječ je, dakle, o poganinu koji izgovara ime 'kršćanin'. Sv. Petar, pak, sokoli i upozorava naslovnike svoje Prve poslanice kako je važno da ne budu progonjeni zbog nedoličnog života, a to što trpe zbog kršćanskog imena, neka bude Bogu na slavu (1 Pt 4,13s). Petrov parenetski govor pretpostavlja progon zbog imena 'kršćanin' koje nije upotrebljavala kršćanska zajednica, nego oni koji su progoinili njezine članove.

Zaključimo misao o pojmu 'kršćanin' tvrdnjama koje proizlaze iz dosad rečenoga. Gotovo opće prihvaćen stav je da riječ ima svoj izvorni *Sitz im Leben* u poganskoj sredini. Potječe najvjerojatnije iz krugova rimskih magistrata, odnosno rimskih službenika u Antiohiji. Izraz se ne rabi da bi se njime označilo novu političku grupaciju neprijateljski raspoloženu prema rimskoj vlasti – kako neki misle – nego novu vjerničku zajednicu koja je različita: i od židova i od pogana. Za pogane je, dakle, riječ o »Kristovcima«, o »Kristovim ljudima«, o onima koji pripa-

ans and Christianity in Acts, in: F. J. JACKSON – K. LAKE, *The Beginnings of Christianity*, Part. I, vol. V (Acts of the Apostles 1933.), 375–392; E. PETERSON, Christianus, in: *Miscellanea Giovanni Mercati I* (Studi e testi 121) Città del Vaticano, 1946., 355–372; E. J. BICKERMANN, The Name of Christians, in: *The Harvard Theological Review* 42 (1949.) 109–124; H. B. MITTINGLY, The Origin of the Name Christiani, u: *The Journal of Theological Studies* 9 (1958.) 26–37; 307s; C. SPICQ, Ce que signifie le titre de chrétien, in: *Studia Theologica* 15 (1961.) 68–78; B. LIFSHITZ, L'origine du nom des chrétiens, in: *Vigiliae Christianae* 16 (1962.) 65–70; D. SEARLE, Christian – Noun, or Adjective?, in: *ET* 87 (1975/76); W. A. MEEKS, Jews and the Christians in Antioch in the First Four Centuries, in: *SBL* 1976. Seminar Papers, Missoula, 1976., 33–65.

⁵ C. TACIT, *Anali*, XV, 44. U hrvatskom prijevodu, Matica Hrvatska, Zagreb, 1970., str. 406.

⁶ O Antiohiji kao kolijevci kršćana poganske provenijencije vidi: M. PASINYA, Antioche, berceau de l'Église des Gentiles? *Actes* 11,19–26, u: *Revue Africaine de Théologie* 1 (1977.) 31–66.

daju Kristu, odnosno o Mesijinim ljudima koje su, kako smo vidjeli, nazvali po svojem utemeljitelju. Nova religiozna zajednica je, doduše, izrasla iz židovskih korijena, ali ih je i nadrasla. U pluralizmu ideja, kultura, naroda i religija toga vremena kršćani uspijevaju bez nacionalnog, kulturološkog ili posebnog društvenog predznaka graditi put prema univerzalizmu, prema onoj Pavlovoj: »Nema više: Židov – Grk! Nema više: rob – slobodnjak! Nema više: muško – žensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu!« (Gal 3,28). Krist je, dakle, zajednički nazivnik nove zajednice, novog naroda sastavljenog od mnoštva nacija. Za njihov nov identitet upravo je odlučujuća činjenica da oni pripadaju Kristu. U prvo vrijeme Kristovi sljedbenici naslov o kojem je riječ ne primjenjuju na same sebe, nego ih drugi tako zovu. Dapače, ne može se isključiti niti ideja da je naziv iz početka sadržavao u sebi konotaciju pogrđnosti, pa su ga Kristovi sljedbenici i zbog toga izbjegavali.⁷ Jasno, sada nam ostaje odgovor na pitanje kako se još, prema Novom zavjetu, nazivaju oni koji prijanaju uz Krista, odnosno kako oni sami sebe nazivaju.

2. Kršćani su učenici

Djelomičan odgovor se nalazi u Lukinu opisu zajednice vjernika u Antiohiji (Dj 11,26). Iz teksta saznajemo da su oni koje nazvaše kršćanima zapravo »učenici«. Riječ 'učenik' pretpostavlja, dakako, i korelativ, u ovom slučaju imenicu 'učitelj'. U spomenutom tekstu nije jasno tko je kršćanima u Antiohiji učitelj. No, iz šireg konteksta Djela stvar postaje jasna.⁸

Već od samog početka 6. poglavlja, kad se imenica počinje spominjati u knjizi, dovodi se u svezu s Dvanaesticom (6,1s). U evanđelju Luka izvješćuje da Isus saziva učenike, između njih izabire dvanaesticu i proziva ih apostolima (Lk 6,13).⁹ Pomoću tog tipično Lukinog izraza, 'apostol' i imena dvanaestice koje nabraja, zaključujemo da su imenice: učenik, dvanaestica, apostol u određenom smislu sinonimi.¹⁰ Riječ je uvijek o istim ljudima, objekt su istog subjekta.

⁷ Usp. o tome npr. A. GECKE, Der Christusname ein Scheltname, in: *Festschrift zur Jahrhundertfeier der Universität Breslau*, 1911., 300–373.

⁸ Imenica μαθητής («učenik») susrećemo u Djelima apostolskim 28 puta: 6,1.2.7; 9,1.10.19.25.26(bis).38; 11,26.29; 13,52; 14,20.22.28; 15,10; 16,1; 18,23.27; 19,1.9.30; 20,1.30; 21,6,16(bis). U cijelom Novom zavjetu imenica se nalazi 261 puta i to, osim u Djelima još samo u evanđeljima. Usp. o tome P. NEPPER-CHRISTENSEN, μαθητής, ος, ὁ *mathetes* Schüler, Jünger μαθητεύω *matheteuo* zum Jünger machen; pass. Jünger werden*, u: EWNT II, 915–921. Ondje također i najvažnija literatura o pojmu.

⁹ Usp. također 9,10; 11,49; 17,5; 22,14; 24,10. Inače se izraz u novozavjetnim spisima najviše spominje u Lukinim spisima (34 puta). Evanđelist Marko upotrebljava pojam dvaput (3,14; 6,30; vidi o tome detaljnije E. BEST, The Role of the Disciples in Mark, u: *New Testament Studies* 23, 1976/77., 377–401), dok se kod Mateja i Ivana spominje samo po jednom (Mt 10,2; Iv 13,16).

¹⁰ O poslanju apostola vidi više kod B. GERHARDSSON, Die Boten Gottes und die Apostel

Ipak, širi kontekst evanđelja i Djela upućuje i na razlike. Imenica 'učenik' u odnosu na druge dvije je supernim, tj. s jedne strane je širi i sveobuhvatniji pojam, a s druge strane gubi na intenzitetu značenja. Dvanaestorica i apostoli tvore uži krug učenika koje je Učitelj posebno odabrao. Pisac Djela govori o »mnoštvu učenika« (6,2)¹¹, ali i o pojedincima¹² koji Učitelja nisu fizički upoznali. Dakle, i »učenicima« u Antiohiji, onima koje su drugi nazvali kršćanima, isti je učitelj kao i Dvanaestorici. Uostalom, o Savlu se govori kao o onom koji je neprijateljski raspoložen prema »učenicima Gospodnjim« (Dj 9,1). Vidimo to i na primjeru učenika Ananije iz Damaska. On u svojem viđenju »govori s Gospodinom« (Dj 9,10–15). Iako Gospodina nije vidio i slušao u vremenu i prostoru, ipak je njegov učenik. Nakon što su Pavlu pale »ljuske s očiju«, ostaje nekoliko dana s »učenicima« u Damasku (Dj 9,19), a kad mu je život došao u opasnost, »učenici« ga spašavaju. Nakon toga odlazi u Jeruzalem k »učenicima«, iako oni nisu vjerovali da je on »učenik«, pa su ga se bojali (Dj 9,23–26).

Pomnije čitanje tih i drugih svetopisamskih navoda u ovom obliku ukazuje na zaključak da Novi zavjet imenicu 'učenik' shvaća kao korelativ učitelju koji je Krist. Kršćani su, dakle, Kristovi učenici. Oni od Isusa primaju učenje i svim svojim bićem prijanjaju uz njegovu osobu. Nadalje, biti Isusov učenik ne znači da će se jednom, nakon »izučenog zanata« postati učiteljem. Pojam označava stanje koje traje cijeli život. Štoviše, pravi učenici neće ni dopustiti da ih zovu i časte kao učitelje.¹³ To vrijedi za sve koji Krista slušaju, tj. za one koji žive po njegovu nauku, bez obzira na to jesu li Učitelja upoznali u prostoru i vremenu, ili pak samo u vjeri. Novi zavjet značenje pojma »učenik« od Dvanaestorice proteže na sve Kristove vjernike. Zato, kad je u pitanju pristup Učitelju, svi su, bez obzira na to nazivaju li se učenici, kršćani, vjernici, izjednačeni s Dvanaesticom.¹⁴

Christi, u: *Svensk Exegetisk Arsbok* 27 (1962.) 89–131; F. HAHN, *Das Verständnis der Mission im Neuen Testament*, Wissenschaftliche Monographien zum Alten und Neuen Testament 13 (novo izd.) 1963., 32–36, 95–119.

¹¹ Usp. također 14,19.28; 18,23; 19,1.9.30; 21,4.16. Ni u evanđelista pojam nije nepoznat, s razlikom što je »mnoštvo učenika« koje spominju imalo priliku i u fizičkom smislu slijediti Učitelja. Usp. Lk 6,17; 19,37; Iv 6,60.

¹² Dj 16,1; 21,16. Pisac jednom spominje i imenicu ženskog roda ('učenica'). Riječ je o Tabiti iz Jope (9,36). Više o problematici učenica u prvoj kršćanskoj zajednici vidi kod G. LEONARDI, *Apostoli al femminile. Le discepolo del Signore nelle prime comunità cristiane*, Padova, 1992.

¹³ »Vi pak ne dajte se zvati 'Rabbi' jer jedan je učitelj vaš, a svi ste vi braća« (Mt 23,8; usp. 23,10). O Kristu kao učitelju usp. članak E. FASCHER, Jesus der Lehrer, u: *Theologische Literaturzeitung* 79 (1954.) 325–342 i monografiju F. NORMANN, *Christos Didaskalos*, Münster i. W., 1967., a o pojmu kršćanskih učitelja u prvom stoljeću F. V. FILSON, The Christian Teacher in the First Century, u: *Journal of Biblical Literature* 60 (1941.) 317–328.

¹⁴ Usp. npr. Iv 2,11; 8,31. Posebno je u ovom smislu elokventan navod Iv 20,29. U tekstu bi se umjesto participa aorista očekivali oblici participa prezenta. No, upravo na taj način evanđelist

3. Kršćani su braća

Kod izbora sedmorice između mnoštva učenika, predstavnik Dvanaestorice koji govori oslovljava zajednicu s »braćo« (Dj 6,7). Očito nije riječ o sinovima iste majke, niti o bliskim rođacima. Apelativ »braćo« bio je uobičajen u cijelom židovskom svijetu. U samim počecima Crkve učenici nazivaju »braćom« svoje sunarodnjake po krvi (Dj 2,29),¹⁵ da bi već prilično rano u njima vidjeli samo braću po tijelu (Rim 9,3). Kad su pogani u pitanju, ranokršćanski misionari ih oslovljavaju općom imenicom »ljudi« (Dj 14,15). Pavao nadalje, u svojem govoru u Antiohiji Pizidijskoj na dan subotnji u sinagogi (Dj 13,13–52) razlikuje među slušateljstvom Izraelce i one koji se »boje Boga« (Dj 13,16), odnosno među onima koje zove »ljudi braćo« vidi »sinove roda Abrahamova« i »bogobojazne« (Dj 13,26).¹⁶ Nakon Barnabinog i Pavlovog propovijedanja u Ikoniju obratilo se veliko mnoštvo Židova i Grka. Zato su oni Židovi koji su ustrajali u židovstvu pobunili pogane »protiv braće« (Dj 14,1s). U ovim recima pisac razlikuje Židove, pogane i braću. Isto tako kad sv. Petar u svojoj Prvoj poslanici sokoli i poziva naslovnike na čvrstoću vjere, govori o patnjama koje »braća« podnose po svijetu (1 Pt 5,9). U naslovu poslanice Kološanima Pavao se obraća »svetoj i vjernoj braći u Kristu« (1,2), a Filemona moli da Onezima primi kao ljubljenog brata, »i po tijelu i po Gospodinu« (Flm 16).

Iz analize Djela apostolskih i poslanica proizlazi da se imenica »brat«, »braća« u ranokršćanskoj zajednici rabila da bi se njome označili samo kršćani, bez razlike na provenijenciju. Prema tome, temelj bratstva nije više krvno srodstvo, niti Abrahamovo sinovstvo, nego uvjerenje da je kršćanin potomak novog Adama.¹⁷ Po vjeri u Krista Gospodina (usp. Gal 3,7.29) i po Krvi Njegovoj (Ef 2,13) kršćani su postali braća.

želi ukazati da izričaj smjera na budućnost i da nije ograničen isključivo na slučaj Tome apostola. Stil je na taj način življi. Budućnost se povezuje s onim što se doista dogodilo. Na sličan način pisac aorist upotrebljava i u 4,38; 15,8; 17,14.18. Vidi više o tome R. SCHNACKENBURG, *Il vangelo di Giovanni*, Parte terza, Brescia, 1981., 552–554.

¹⁵ Usp. još Dj 3,17; 7,2; 13,15.26.38; 22,1–5; 23,1.5.6; 28,21.

¹⁶ »... οὐ φοβούμενοι τὸν θεόν«. Za isti izraz u jedini usp. Dj 10,2.22. Najvjerojatnije je riječ o simpatizerima židovstva koji još nisu obrezani. Obrezane obraceničke naziva sljedbenici, odnosno prozeliti (προσῆλυτοι: 2,11; 13,42). Vidi o tome više: M. SIMON, Gottesfürchtiger, u: *Reallexikon für Antike und Christentum* XI, 1060–1070 i A. BALZ, Furcht vor Gott? Überlegungen zu einem vergessenen Motiv biblischen Theologie, u: *Evangelische Theologie* 29 (1969.) 626–644.

¹⁷ Usp. Rim 5,12–21. O odlomku poslanice vidi M. THEOBALD, *Römerbrief. Kapitel 1–11*, Stuttgart, 1992., 153–176.

4. Kršćani su vjernici

I ovaj naziv za kršćane, kao i one dosada spomenute, susrećemo pretežno u Djelima apostolskim. Pisac misli na one koji vjeruju u Krista, tj. na kršćane kad upotrebljava particip glagola πιστεύω, (2,44; 4,32; 13,39; 15,5; 18,27; 19,2.18; 21,20.25)¹⁸ ili pak pridjev πιστός (10,45; 16,1.15).¹⁹

Tako saznajemo da vjernicima postaju Židovi (21,20), pogani (21,25), a bilo je i onih koji su vjerovali, iako nisu čuli govoriti o Duhu Svetom (19,2). Apolon je bio od velike koristi vjernicima u Ahaji, nakon što su mu Priscila i Akvila izložili Put (18,27). Među vjernicima se našlo i onih koji su došli iz farizejske sljedbe (15,5), pa su imali problema s obraćenicima s poganstva, jer nisu bili obrezani i nisu opsluživali Mojsijev Zakon. Ideal vjernika, kršćana bio je da im materijalna dobra budu zajednička (2,44), a da oni međusobno budu jedno srce i jedna duša (4,32).

Ljudi koji postaju vjernici temelje svoju vjeru na osobnom odnosu s Kristom, bez razlike dolaze li iz židovstva ili iz poganskog svijeta. Za jedne i druge Krist ima zadnju riječ spasenja (Dj 11,17; 14,23; 16,31). Za sve vjernike, odnosno kršćane novo središte vjere je isus Krist. Njega je Bog uskrisio i po njemu su svi opravdani od grijeha (13,37–39). Povjerovati, biti vjernik, u kontekstu prve kršćanske zajednice znači biti kršćanin, a ne židov ili pripadnik neke druge, poganske religiozne skupine.

5. Kršćani su sveti, posvećeni i spašeni

Prije nego što će ispričati događaj svojega obraćenja na putu u Damask (Dj 26,12–18), Pavao govori o svojem progonu svetih²⁰ u Jeruzalemu i borbi protiv imena Isusa Nazarećanina (Dj 26,9–11).

Kontekst Djela apostolskih, a posebno Pavlovih poslanica²¹ govori nam o specifičnoj konotaciji izričaja »svet«. On nema isto značenje kao u židovstvu. Po-

¹⁸ Više o glagolu 'vjerovati' i imenici 'vjera' u Novom zavjetu vidi G. BARTH, *πίστις, εως, ή pistis* Glaube, Vertrauen, Treue*; Πιστεύω *pisteuo*, glauben*, u: EWNT III, 216–231; a o razvoju i značenju korijena D. R. LINDSAY, *The Roots and Development of the πιστ-* Word Group as Faith Terminology, u: *Journal for the Study of New Testament* 49 (1993.) 103–118.

¹⁹ Pridjev πιστός susreće se u Novom zavjetu ukupno 67 puta i samo 16 puta znači vjeran u smislu vjernik, onaj koji vjeruje. Inače označuje vjernu, odnosno povjerljivu osobu. U Djelima od 4 mjesta, zadnje značenje nalazimo samo u 13,34, a na druga tri se misli na kršćanina. Više o pridjevu vidi Nav. dj., 231–233.

²⁰ »... πολλούς τε τῶν ἁγίων ἐγὼ ἐν φυλακαῖς κατέκλεισα ...« (r. 10).

²¹ Usp. Rim 1,7; 8,27; 12,13; 15,25.26.31; 16,2.15; 1 Kor 1,2; 6,1.2; 14,33; 16,1.15; 2 Kor 1,1; 8,4; 9,1.12; 13,12; Ef 1,1.15.18; 2,19; 3,8.18; 4,12; 5,3; 6,18; Fil 1,1; 4,22; Kol 1,2.4.12.26; 1 Sol 3,13; 2 Sol 1,10; 1 Tim 5,10; Flm 5; 7. Vidi o tome P. JOVINO, *L'Eglise Comunité des*

znato je, naime, da se zbog pripadnosti Bogu koji je svet i Izrael nazivao »svet narod« (Izl 19,6; Pnz 7,6) te da je pozvan da se i u životu pokaže svetim (Lev 11,44–45).²² Zbog te sličnosti postoji opasnost da se, osobito u Djelima, vidi kontinuitet izraza, bar kad su Židovi u pitanju. Ipak, širi kontekst svojevrstne povijesti početaka kršćanske zajednice, tj. Djela, osobito u 9. i 26. poglavlju, razlikuje kršćansku zajednicu od pripadnika židovskog naroda. Kršćani su »sveti« zbog svoje posebne sveze s Bogom, odnosno s Kristom (9,13). Dakle, ontološki izvor »svetosti« kršćana je sveza s Kristom. Sv. Petar upozorava na zahtjevnost naziva. On se, naime, treba očitovati i u praksi, jer: »... kao što je svet Onaj koji vas poziva, i vi budite sveti u svemu življenju« (1 Pt 1,15).²³

Spomenuti apelinativ za kršćane pojašnjava nam također i srodan izraz »posvećenik«. On u Djelima, 1. Korinćanima i Hebrejima nedvojbeno upućuje na posvećenje u Isusu Kristu.²⁴ Po vjeri u Krista prima se oprostjenje i ima se baština među posvećenima. Oni, dakle, koji nisu baštinici vjere u Krista, židovi i pogani, trebaju proći put obraćenja i oprostjenja grijeha da bi se posvetili i na taj način bili uključeni u zajednicu svetih. Zajednica je posvećena snagom Riječi Božje (Dj 20,32) i vjerom koju Riječ rađa (Dj 26,18). Zato je ona za Luku nova zajednica, narod posvećen u Kristu Isusu.

6. Kršćani su Put

U Djelima apostolskim se susrećemo sa zanimljivom metaforičkom oznakom za kršćane: »put«. Progoneći »učenike Gospodnje«, Pavao zaista pisma »da sve koje nađe od ovoga Puta,²⁵ muževe i žene, okovane dovede u Jeruzalem« (Dj 9,2).²⁶ Učenici su Put, jer slijede Isusov, Spasiteljev životni put. Isusov način ži-

Saints dans les Actes des Apôtres et dans les Epîtres Pauliniennes, Diss. Gregoriana, Roma, 1964.; J. G. ZIEGLER, Christsein heißt Christ werden. Christliches Leben im Verständnis der neutestamentlichen Briefliteratur, u: *Theologie und Glaube* 83 (1993.) 470–480.

²² Završna poglavlja Levitskog zakonika (17–26), unatoč protivljenju nekih suvremenih egzegeta, redovito se zajedničkim imenom nazivaju »Zakonom svetosti«.

²³ Usp. također Ef 1,4; Kol 3,12; 1 Sol 3,13.

²⁴ ... τὴν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πάσιν Dj 20,32; usp. 26,18; ... ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ: 1 Kor 1,2; ... ἡγιασμένοι ἐσμεν διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ: Heb 10,10; usp. 10,29.

²⁵ ... ὅπως ἐάν τις εὕρη τῆς ὁδοῦ ὄντας,... U Starom zavjetu je put bio svojevrstan simbol Božjeg vodstva. Usp. npr.: Pnz 1,30–33; 8,2–10; Ps 77,20. Narod je posebno u vrijeme Izlaska naučio što to znači »sa svojim Bogom hoditi« (Mih 6,8). Put kasnije simbolizira Toru. Propisi koje ona sadržava (= Zakon) su put putokaz u život (Pnz 3,4; Ps 25,10; 128,1; 147,19s; Bar 3,13.37; 4,1).

²⁶ Pavlovo progonjenje Puta spominje se još u Dj 22,4. U 1 Kor 15,9 Pavao govori da je progono Crkvu Božju; u Gal 1,13: »progono i pustošio Crkvu Božju«. U Fil 3,6 sam sebe naziva »progonitelj Crkve«. Usp. još Gal 1,23; Dj 8,3; 9,13–14.

vota je za kršćane put spasenja. Zato ga oni navješćuju drugima (16,17), osobito poganima kojima je Bog u prošlosti dopustio da idu »svojim putovima« (14,16).

Apolon je znao samo za Ivanovo krštenje, pa je ipak već »upućen u Put Gospodnji« (18,25). Nedostatak njegove upućenosti u »Put Božji« upotpunjavaju Priscila i Akvila svojim poukama (18,26). Pavao od progonitelja Puta postaje revnitetelj Puta. U Efezu, gdje je kasnije nastala pobuna protiv Puta (19,23), neki su ocrnjivali Put, pa je Pavao odvojio od njih svoje učenike (19,9). Nakon što je bio uhićen, odvjetnik Tertul ga optužuje pred Feliksom da je kolovođa nazorenske, odnosno nazaretske sljedbe (24,5).²⁷ Optužba želi Pavlu nametnuti odgovornost za vodstvo jedne kvazipolitičke stranke židovske provenijencije koja dovodi u opasnost mir što ga Židovi uživaju zahvaljujući upravitelju Feliksu. No, u svojoj obrani Pavao vješto odbija optužbu i riječi ἀρεσις ('sljedba', 'stranka') suprotstavlja imenicu ὁδός ('put'). Pavao zna da je rimskom upravitelju stalo do toga da ne dođe do nemira, pa ga na neki način želi uvjeriti da nije riječ ni o kakvoj novoj stranci niti vjerskoj sljedbi, nego da je riječ o ostvarenoj vjeri u Zakon i proroke, a svojim tužiteljima ne dopušta da kršćane nazivaju strankom, odnosno sljedbom. Na taj način želi kršćane, one koji propovijedaju put spasenja, izdvojiti iz dnevnog židovskog politikantstva (Dj 24,14.22).

Imenicom 'put' Luka u cijeloj drugoj knjizi Teofilu želi pokazati kako su kršćani u prvom redu oni koji, poput svojeg Učitelja, trebaju sve po istini učiti »putu Božjem« (Lk 20,21). S jedne strane su oni sami kao vjernička zajednica put, a s druge strane se i cijelo njihovo naučavanje zove 'put'.²⁸

7. Kršćani su Crkva

Za imenicu 'Crkva' mogli bismo ustvrditi da predstavlja zbroj svih naziva za kršćane koje smo dosada spomenuli. Riječ je o društvu, tj. zajednici u kojoj su okupljena braća, vjernici, sveti, odnosno sljedbenici Puta. Kršćani su naziv 'cr-

²⁷ Riječju sljedba (ἀρεσις) označeni su u Djelima još saduceji (5,17) i farizeji (15,5; 26,5). Na mjestima za koja mi držimo da je riječ o kršćanima doslovno je riječ o nazorejcima (24,5,14; 28,22; vidi o tome bilješku 3). Činjenica da izraz rabe židovi i pogani, a kršćani ga izbjegavaju, navodi na pomisao da pisac Djela apostolskih želi dati do znanja kako se kršćani ne drže više dijelom židovstva. Judeo-kršćani su, naime, iz početka slijedili potpuno propise Tore i sudjelovali u liturgiji sinagoge, ali su uz to imali i svoje sastanke po kućama gdje su »lomili kruh« (2,46). Imenica ἀρεσις se u Novom zavjetu inače spominje još samo tri puta: dvaput kod Pavla (1 Kor 11,19 i Gal 5,20) te jednom u 2 Pt 2,1. Kod Petra je riječ o lažnim prorocima i učiteljima koji žele neprimjetno uvesti krivu stranku, odnosno školu krivog učenja koja onda vodi ljude u propast, dok u Pavla imenica ima konotaciju podjele. Pridjev od istog korijena (ἀρετικός) postat će u kasnijoj uporabi 'tehnički izraz' za krivo učenje, odnosno nositelje krivog učenja, heretike.

²⁸ Više o tome kod E. REPO, *Der Weg als Selbstbezeichnung des Urchristentums*, Helsinki 1964.

kva' koji, kao i samo ime 'kršćani' nije autentično kršćanski, počeli vrlo rano primjenjivati na sebe.²⁹

U grčkom jeziku tadašnjeg vremena imenica ἐκκλησία je bila tehnički izraz za zajednicu, odnosno skupštinu sastavljenu od muškaraca koji su imali pravo glasa (Dj 19,39), ali se s istim izrazom moglo označiti bilo kakvu oveću skupinu ljudi (Dj 19,32.40). Prevoditelji Starog zavjeta na grčki su ovu riječ držali najpogodnijom za prijevod hebrejskog izraza קהל (Pnz 4,10; 31,30; itd.), ali u tu svrhu rabe također i imenicu συναγωγή (npr. Br. 16,3; 20,4; Pnz 5,22 itd.).³⁰ I jednom i drugom riječju označava se izabrani Božji narod Staroga zavjeta, osobito kad je sabran kao bogoštovna zajednica.

Za pretpostaviti je da je Isus i svoju zajednicu nazvao odgovarajućim aramejskim nazivom³¹ što je onda u Mt 16,18 («Ti si Petar – Stijena i na toj stijeni sagradit ću Crkvu svoju...») prevedeno riječju ἐκκλησία. Znakovito je da se u evanđeljima pojam spominje samo još jednom i to isto kod Mateja (18,17), gdje se »vlast ključeva«, dana prije Petru, ovdje daje Crkvi.³²

Crkva se općenito u Novom zavjetu, smatra i naziva također i novim Božjim narodom. Narod koji je Krist posvetio svojom krvlju (Heb 13,12) preuzima na sebe sve naslove naroda staroga Saveza. Λαός τοῦ θεοῦ u odnosu na τὰ ἔθνη, sada su kršćani, a ne više židovi.³³

²⁹ Izraz rabi sv. Pavao već u 1 Solunjanima koja je napisana najvjerojatnije 51. godine. U samom naslovu (1,1) naziv se odnosi na zajednicu kršćana okupljenu u Solunu. Nadalje, u Gal 1,13 će ustvrditi: »... preko svake sam mjere progonio i pustošio Crkvu Božju...« (usp. Fil 3,6; 1 Kor 15,9). Više o tome J. ROLFF, *Die Kirche im Neuen Testament*, Göttingen, 1993.

³⁰ Usp. o toj problematici: W. J. DUMBRELL, *The Meaning and the Use of Ekklesia in the New Testament with Special Reference to its Old Testament Background*, Diss. London, 1956.; W. SCHRAGE, »Ekklesia« und »Synagoge«. Zum Ursprung des urchristlichen Kirchenbegriffs, u: *Zeitschrift für Theologie und Kirche (ZThK)* 60 (1963.) 178–202; K. BERGER, Volksversammlung und Gemeinde Gottes. Zu den Anfängen der christlichen Verwendung von »ekklesia«, u: *ZThK* 73 (1976.), 167–207; F.-J. STENDEBACH, Versammlung – Gemeinde – Volk Gottes. Alttestamentliche Vorstufen von Kirche?, u: *Judaica* 40 (1984.) 211–224.

³¹ Najvjerojatnije je bila riječ o jednoj od sljedeće dvije aramejske riječi: 'edta' ili 'k'ništa'.

³² Zanimljivo je da Luka u Djelima imenicu navodi 23 puta, a u evanđelju je uopće ne spominje. Najvjerojatnije je to stoga što se strogo drži svoje 'metodologije rada': »Prvu sam knjigu, Teofile, sastavio o svemu što je Isus činio i učio do dana kad je uznesen ...«. Kao da želi reći kako je prva knjiga, odnosno prvi dio opusa posvećen Kristu, a drugi Crkvi. O svezi između Isusa i Crkve vidi J. GUILLET, *Fra Gesù e la Chiesa*, Roma, 1986.; A. WEISER, *Studien zu Christsein und Kirche*, Stuttgart, 1990.

³³ »Narod Božji« su oni koji vjeruju Bogu. Istina, tim su se titulom svojedobno mogli dičiti pripadnici židovskog naroda, a odsada (od događaja 'Krist') samo oni židovi koji i dalje vjeruju Bogu i onomu kojega je on poslao. »... Bog se već na početku pobrinu između pogana uzeti narod imenu svojemu« (Dj 15,14). O narodu Božjem i Novom zavjetu, usp. N. T. WRIGHT, *The New Testament and the People of God*, London, 1992.

Iz Dj 2 saznajemo o postupnom formiranju zajednice koja se pridružuje jezgri »postojanih u molitvi sa ženama, i Marijom, majkom Isusovom, i braćom njegovom« (1,14). Nakon što su povjerovali i primili krštenje bili su pridruženi apostolskoj jezgri (2,41). Postojanost proširene zajednice koja će se kasnije nazvati ἐκκλησία (crkva), odlikuje se, ne više samo u molitvi, nego: u nauku apostolskom, zajedništvu, lomljenju kruha i molitvama (2,42).³⁴ Apostolski nauk i zajedništvo su temelj liturgijskog zajedništva u kojem središnje mjesto zauzima lomljenje kruha.

Svega toga je svjestan i Pavao kad u 1 Kor 11,18, u kontekstu slavlja Gospodnje večere, piše o Crkvi kao o okupljanju na Sastanak. Kršćani su, naime, »Krištovi ljudi«, Crkva, kad su sakupljeni, kad dolaze u skupštinu (ἐν ἐκκλησία) blagovanja Gospodnje večere.³⁵ Bogoslužni sastanak je konstitutivni element kršćanske zajednice i mjerilo kršćanske autentičnosti.³⁶ U naslovu iste poslanice (1 Kor) apostol eksplicira Crkvu Božju kao: posvećene Kristu Isusu, pozvane, svete, one »što na bilo kojem mjestu prizivlju ime Isusa Krista, Gospodina našega, njihova i našega« (1,2).

Na temelju dosada rečenoga, ovdje posebice na osnovi uvida u Dj 2, postaje jasno da su apostolski nauk i jedinstvo temelj liturgijskog zajedništva u kojem središnje mjesto zauzima 'lomljenje kruha'. Sve nas to navodi na pomisao da zaključimo kako kršćanin živi i ostvaruje svoj poziv, svoje 'vjerništvo', 'bratstvo', 'učeništvo' ne izolirano, nego u zajednici u kojoj je uvijek živ Učitelj. Crkva je, prema tome, pouskrсна, odnosno postduhovska stvarnost. Ona nije, niti se može razumjeti isključivo kao svjetovno-sociološka pojava, nego implicira teo-, odnosno kristocentrične dimenzije kojima zahvaljuje svoj početak i svoju egzistenciju.

II. Djelovanje kršćana

Iz svagdašnjeg iskustva nam je jasno kako ime jedne osobe, pa ni njezino zvanje samo po sebi ne mora značiti puno. Netko se može zvati ovako ili onako, biti po zvanju i zanimanju ovo ili ono, ali će nam tek njegovo djelovanje otkriti pravu stvarnost njegova identiteta. Iako su nazivi: 'kršćani', 'učenici', 'braća', 'vjernici', 'sveti', 'posvećeni', 'spašeni', 'Put', 'Crkva', 'narod Božji', nastali kao plod života i djelovanja pojedinih ljudi i pracrkve kao zajednice, postat će nam jasnije tko je kršćanin kad problematiku – koliko nam okviru priopćenja do-

³⁴ ... ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ, τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαίς.

³⁵ Usp. 1 Kor 11,20ss.

³⁶ Usp. upute u 1 Kor 14, osobito 14,23.26–27s.

puštaju – pogledamo iz još jednog kuta. Ukratko: kako se postaje i kako se ostaje kršćanin?

1. Kršćanin nasljeduje i oponaša Krista

Prvi Isusovi susreti s ljudima nakon krštenja, tj. na početku njegova javnog djelovanja očituju se, po evanđeljima, u odnosu Učitelj – učenik. Kao prva tri evanđelista, i Ivan već na početku svojeg pisanja donosi izvješća o pozivu prvih učenika.³⁷ U početku poziva učenika odlučujuću ulogu na djelovanje pozvanih, tj. na njihov odaziv ima Učiteljeva riječ koju će On kasnije potvrditi svojim djelima i svojim primjerom.

a) Sinoptička evanđelja

Matej, Marko i Luka iskustvo poziva prvih učenika ograničavaju na preduskrsno vrijeme i preduskrsno shvaćanje.³⁸ Bit Isusova poziva i odaziv učenika opisana je glagolom ἀκολουθεῖν koji se u većini slučajeva pojavljuje upravo u evanđeljima.³⁹ Njegovo prvotno značenje je »ići iza nekoga«, dakle slijediti nekoga u fizičkom smislu, dok u prenesenom smislu znači »nasljedovati«. U evanđeljima je Isus objekt nasljedovanja u oba smisla: fizičkom i prenesenom.⁴⁰ Kad je riječ o tjelesnom nasljedovanju, fizičkoj blizini Isusu, subjekt glagola su u prvom redu apostoli, ali ima i drugih. Tako se više puta spominje da Isusa slijedi narod, svijet.⁴¹ Širi kontekst slučajeva u kojima za Isusom idu apostoli ili ide narod ukazuje na bitnu razliku između jednog i drugog nasljedovanja. Učenici su s Učiteljem u životnom zajedništvu. Oni ga slijede, ali i nasljeduju. Za svjetinu koja ide za njim i čudesa traži, koja ga slijedi zbog toga što ih je nahranio (Iv 6,26), ne može se kazati da ga nasljeduje, iako ga slijedi.

U temelju svega je Isusova riječ: Ἀκολουθεῖτε μοι, tj. »budi moj učenik« (Mt 9,9), ili pak poziv: »Hajdete za mnom i učinit ću vas ribarima ljudi« (Mk 1,17). I

³⁷ Mt 4,18–22; Mk 1,16–20; Lk 5,1–11; Iv 1,35–42.

³⁸ O nasljedovanju Isusa u preduskrsno vrijeme usp. F. HAHN, Die Nachfolge Jesu in vorösterlicher Zeit, u: HAHN – STROBEL – SCHWEIZER, *Die Anfänge der Kirche im Neuen Testament*, Göttingen, 1967., 7–36.

³⁹ Riječ se od 90 puta, koliko se nalazi u Novom zavjetu, samo 11 puta susreće izvan evanđelja, i to: 6 puta u Otk, 4 puta u Dj i jednom u 1 Kor 10,4. Iz mnoštva naslova o spomenutoj temi posebno bih izdvojio: T. AERTS, *Suivre Jésus. Evolution d'un thème biblique dans les évangiles synoptiques*, u: *Ephemerides theologicae Iovanienses* 42 (1966.), 476–512 i H. D. BETZ, *Nachfolge und Nachahmung Jesu Christi im Neuen Testament*, Tübingen, 1967.

⁴⁰ Subjekt glagola su redovito ljudi ili skupine osoba (iznimka Otk 14,13), a objekt se 73 puta od 90 odnosi na nasljedovanje Isusa Krista.

⁴¹ Mk 3,7; 5,24; Mt 8,1.10; Lk 23,27; Iv 6,2; ...

jedan i drugi, ili pak neki treći način poziva, podrazumijeva nasljedovanje Učitelja. A ići za Isusom znači prekinuti radikalno s dotadašnjim, ostaviti mreže i oca (Mk 1,16–19), znači bacati odsada mreže samo na Njegovu riječ. Radikalnost prekida s uhodanim i prelaska u novo i nepoznato zahtijeva se i u slučaju da netko sam, bez izričitog Isusova poziva, zaželi biti njegov učenik.⁴² Dakle »upisi« u Isusovu školu podrazumijevaju također određene uvjete. Onaj koji slijedi Isusa mora u njemu prepoznati kvalitete novoga života, stvarnost Kraljevstva Božjega. Tek tada je kadar staviti u drugi plan sve običaje i dužnosti koji nisu u službi Kraljevstva. Korjenita promjena, nov pristup životu uključuje čak kuću i obitelj, pa i pokop vlastitog oca dolazi u drugi plan kad je u pitanju nasljedovanje Krista. U pitanju su, dakle, velika odricanja i žrtve. Sva tri sinoptika vrhunac učenikova nepodijeljenog i neopozivog predanja Učitelju vide u potpunom odricanju s jedne strane i prihvaćanju križa s druge.⁴³ I bogatašu koji želi u Kraljevstvo Božje postavlja se uvjet potpunog odricanja i prihvaćanja životne sigurnosti koja se zove Krist (Mk 10,21). Slijediti Isusa ne znači samo prihvatiti njegov nauk ili način života, nego podijeliti s njime i usud križa. Bogataš je to odbio odmah, a Petar se npr. samo prividno odrekao samoga sebe, jer se u dvoru velikog svećenika odrekao Isusa (Mt 26,69–75). Nakon Uskrsa učenici će se drukčije ponašati. Prihvatit će križ, piti će čašu (Mk 10,38s), ali i primiti kraljevstvo u baštinu (Lk 22,29s).

b) Ivanovo evanđelje

Prvi učenici po Ivanovu evanđelju vide u Isusu, zahvaljujući kasnijoj vjeri Crkve, već na početku »Jaganjca Božjega« (1,36), »Mesiju« (1,41), »Sina Božjega«, »Kralja Izraelova« (1,49). Prva dvojica učenika, nakon što im je dotadašnji učitelj ukazao na Isusa, polaze sami za Isusom (1,37–39), Filipa poziva Isus (1,43), a mnoštvo Isusa slijedi zbog znakova (6,2). Posebno mjesto u temi nasljedovanja zauzima logion u 8,12. U njemu Isus daje obećanje da oni koji idu za njim neće hoditi u tami, nego će imati svjetlost života, jer on je »svjetlost svijeta«. Što znači »ići za Isusom« objašnjava se nešto kasnije, kad Isus veli: »Ako mi tko hoće služiti, neka ide za mnom. I gdje sam ja, ondje će biti i moj služitelj« (12,26). Isusov učenik, kršćanin je u Kristovoj službi, ako slušajući i gledajući Krista oponaša Učitelja svojim načinom života⁴⁴ prema onoj: »Primjer sam vam

⁴² Usp. Mt 8,21s; Lk 9,57–62.

⁴³ Usp. Mt 10,37–39; Mk 8,34; Lk 14,26–27.

⁴⁴ Nasljedovanje dobiva i konotaciju oponašanja (μίμησις, μιμήτης, od glagola μιμέομαι: »ugledati se u koga«). Od 11 puta koliko se u Novom zavjetu susreću riječi tog semantičkog polja, 8 puta otpada na pavlovske spise. Vidi o tome *pregled rad* E. LARSSON, μιμέομαι *mimeomai* nachahmen*, μιμήτης, οὐ, ὁ *mimetes* Nachahmer*, u: EWNT II, 1053–1057.

dao da i vi činite kao što ja vama učinih« (Iv 13,15).⁴⁵ Učenikov poziv, a sukladno rečenom i kršćaninom, podrazumijeva službu služenja, jer ni On nije došao da bude služen, nego da služi (Mk 10,45). Karakterističnost Ivanova govora dolazi do izražaja i u usporedbi o dobrom pastiru. U njoj »slušati pastira« znači vjerovati pastiru. Zato ovce koje slušaju Isusov glas »idu za njim« (10,26s).⁴⁶ Već iz ovoga je vidljivo da Ivan i ne pravi razlike između učenika koji je Učitelja gledao za zemaljskog života i onoga koji ga gleda i sluša očima vjere. Slijediti Krista znači slušati ga, pokloniti mu svoje povjerenje, vjerovati mu, a ne toliko vidjeti ga. Klasično mjesto odnosa gledanja tjelesnim očima i očima vjere imamo kod Ivana u susretu Uskrsloga i apostola Tome (20,24–28) koji završava Isusovim riječima: »Blaženi koji ne vidješe, a vjeruju!« Od sada se vjera zasniva na gledanju očima vjere, odnosno na svjedočanstvu onih koji su vidjeli.⁴⁷

c) Pavlovi spisi

Apostol naroda u svojim poslanicama ne koristi pojam nasljedovanja. Najvjerojatnije drži da se pojam može ispravno upotrebljavati samo za zemaljsko zajedništvo s Kristom. Za njega je vjera temeljni način kršćanskog života u ovom vremenu. Kršćanin, dok je u tijelu, hodi u vjeri, ne u gledanju (2 Kor 5,6–7). S vjerom je povezano i krštenje. Pavao pretpostavlja da su svi koji vjeruju u Krista i kršteni »u Krista« (Gal 3,26–27). Zato drži da kršćanski život ima svoj početak u krštenju. Povezanost Krista i kršćanina Pavao shvaća drukčije od evanđelista. Kršćanin jest ili živi u Kristu. Tipičan izraz za Pavla »ἐν Χριστῷ«, upotrijebljen oko 165 puta, postao je za njega tehnički izraz za »kršćanski«. Njime se označava poseban način kršćanske egzistencije. Kršćanin je, dakle, »novi stvor u Kristu« (2 Kor 5,17). No, Pavao zna kazati i obratno, tj. da Krist (Gal 2,20), odnosno Duh (1 Kor 2,12–13), ili Duh Isusa Krista (Fil 1,19) živi i djeluje u kršćanima. Zato su kršćani duhovni (ὁ πνευματικός: Gal 6,1), žive »po Duhu« (Gal 5,16–17) i »po Duhu se ravnaју« (Gal 5,25). Bogoslužni »sastanci«⁴⁸ osobito slavljenje večere Gospodnje (Euharistija), temelj su jedinstva s uskrslim Kristom i jedinstva

⁴⁵ Samo onaj tko prihvaća Kristovu novu zapovijed: »Ljubite jedni druge, kao što sam ja ljubio vas...« (13,34–35), ispunja njegovo poslanje u svijetu, jer On šalje svoje kao što je Otac poslao njega (20,21).

⁴⁶ U hrvatskom jeziku možemo zamijeti i komplementarnost izraza »slušati – služiti« i na razini sonoriteta. Ne sluša Krista koji mu ne služi, a ne može mu služiti onaj koji ga ne sluša. Ako ovome dodamo i spomenuti logion u 8,12, gdje je riječ o svjetlosti, a ona se vidi očima, primjećujemo kako Ivan vješto rabi motive gledanja, slušanja, hoda da bi čitateljstvu ukazao na nužnost sinkroniziranosti cjelokupnog kršćaninova ponašanja prema Kristu.

⁴⁷ Ovo je zapravo pozicija vjernika u svim kasnijim vremenima, posebno važna danas kad u gladi za iskustvima čovjek sve svodi na osjetilni doživljaj i čuvstveni ugođaj.

⁴⁸ Od gl. συνέρχομαι ('doći zajedno', 'sastati se', 'skupiti se': 1 Kor 11,17.20).

među kršćanima,⁴⁹ ali i nadahnuće za djelovanje na »tjelesnom«, pa i društveno-političkom području.

2. Kršćanin naviješta i svjedoči Krista

Nakon svojeg uskrsnuća Isus daje svojim učenicima sasvim određen zadatak. O njemu izvješćuju sva evanđelja i Djela apostolska.⁵⁰ Riječ je o poslanju naviještanja. Krist je svojim dao nalog da daju svjedočanstvo za njega i njegovu riječ.⁵¹ Matej je jasan: »Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovijedio!« (28,19–20). Luka, nakon što je u prvoj svojoj knjizi »vrlóg Teofila« izvijestio »o svemu što je Isus činio i učio« (Dj 1,1) te ga upoznao s činjenicom da će se u njegovo ime propovijedati obraćenje »po svim narodima« (Lk 24,47), u drugom svojem djelu želi prikazati kako su svjedoci Kristova propovijedanja, ali još više njegova uskrsnuća, nastavili svjedočiti za njega »u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje« (Dj 1,8).⁵² Za Luku je važan povijesni kontinuitet između Krista i Crkve. A jamci kontinuiteta su svjedoci, odnosno učenici. Zato pojam 'svjedok' (μάρτυς) vrlo brzo postaje ključnim pojmom u ranoj Crkvi. No, nije riječ o svjedoku u pravnom smislu riječi, tj. o svjedočenju na sudskom procesu, niti je isključivo riječ samo o svjedočanstvu mučeništvom. Misli se ponajprije na svjedočanstvo koje je povezano s misijom koju Uskrsnuli daje svojim. Oni su svjedoci da se »ispunilo sve što je u Mojsijevu Zakonu, u Prorocima i Psalmima« napisano o Kristu (Lk 24,44–48), ali i svjedoci spasenjskog značenja tih događaja. Svjedok je, u smislu u kojem govorimo, više od pukog očevica. On pred spasenjskim događajima ne ostaje indiferentan, već ih razglasa i druge potiče da povjeruju. O tome nam svjedoče i misijski govori prve polovice Djela apostolskih.

Na temelju svjedočanstava onih koji su vidjeli, kršćani su već u novozavjetnom vremenu, ali i danas u zajedništvu s uskrslim Kristom (Iv 17,20). I danas svjedočenje vjernika u krilu Crkve, i Crkve kao takve, pokazuje drugima put prema Kristu. Dakle, kršćanin i danas, nasljeđujući, odnosno oponašajući Krista svojim životom, postaje njegov svjedok u svijetu.

Čini se da je legitimno zaključiti da nema bitne razlike između načina početka kršćanskog života nekad i danas. Kristovim učenikom se, kako nekad tako i danas, postaje nakon što se slobodno prihvate zahtjevi njegova evanđelja i kad se

⁴⁹ Usp. sliku o tijelu Kristovu, npr. u 1 Kor 12,12–27.

⁵⁰ Usp. npr.: Mt 28,16–20; Mk 16,14–18; Lk 24,47; Dj 1,8; 2,38.

⁵¹ Vidi o tome E. NELLESSEN, *Zeugnis für Jesus und das Wort*, Köln, 1976.

⁵² O primljenom poslanju vidi više J. GUILLET, *Nav. dj.*, 119–145.

po njima živi i djeluje. A kršćansko djelovanje može se, po Novom zavjetu, sažeti u nekoliko pojmova: nasljedovati, oponašati i svjedočiti Krista. Tko tako čini ostaje kršćaninom dok Sin Čovječji ne dođe u slavi (Mt 25,31).

III. Novi zavjet i kršćanin u Hrvatskoj

Na početku izlaganja postavili smo pitanje novozavjetnim spisima o kršćaninu. Mislim da je u okviru opće teme Tjedna legitimno također postaviti i obratno pitanje, tj. pitati Novi zavjet, odnosno Sv. pismo što ono misli o kršćaninu, pa i o kršćaninu u Hrvatskoj danas. Pred kakvim se dvojabama nalazi Pismo kad su u pitanju oni koji se nazivaju kršćanima ovdje? Prepoznaje li nas Novi zavjet i kakve primjedbe i pitanja upućuje na našu adresu? Odgovor na ova bremenita pitanja nije moguće dati u ovom predavanju (ograničavam se na neke od mogućih vidika), ali se nadam da bi se kakvi-takvi odgovori mogli nazrijeti iz Tjedna u cjelini.

Polazeći od pretpostavke da su novozavjetni spisi norma kršćanskog življenja i danas, smijem kao svojevrsan zaključak ovog izlaganja predložiti tri postavke koje se s jedne strane temelje na dobivenim novozavjetnim uvidima, a s druge konfrontiraju s dvojabama što ih kršćaninu donosi naše vrijeme i oklonosti.

1. Kršćanin je i danas Put

Kad su u pitanju oni koji nasljeđuju Krista, Novi zavjet pokazuje trajno aktualnu alternativu: biti Put ili sljedba, služiti univerzalnoj poruci spasenja ili se zatvoriti u nacionalne, političke, skupne, interese ili okvire. Problem se postavlja na dvostrukoj razini: na vanjskoj i unutarnjoj. Kad kažem vanjskoj, mislim na nekršćanske ili pseudokršćanske strukture, u prvom redu one političke naravi koje će u određenom trenutku pokušati kršćanina »ujarmiti« za sebe i svoje uske interese. Dati mu gotovo svoje modele kršćanstva. Podjele i grupiranja u smislu strančarenja, pa onda i 'sektašenja', moguće su i na planu same kršćanske zajednice. I jedna i druga mogućnost predstavlja opasnost da kršćanina uvuče u svojevrsno politikanstvo koje isključuje mogućnost da kršćanin bude Put u iznesenom smislu.

Mislim da danas u Hrvatskoj postoji ponajprije opasnost vanjskih utjecaja koji imaju moć svesti kršćanina na nešto što je trenutačno »in« i prikazati ga u krivom svjetlu. Propagirati kršćanina, a k tome još i katolika, kroz neke vanjske oblike ponašanja i djelovanja, a ne prema onome što on u biti jest. Kršćanska zajednica, pa i pojedinci u njoj bi, prema tome, trebali poslužiti nekome ili nečemu za neke, recimo više ciljeve koji su npr. u »interesu nacije«, države ili sl.

Vidjeli smo da Pavao svojim tužiteljima ne dopušta da kršćane, pa ni njega rabe za svoje ciljeve. Ne dopušta im ni naziv 'sljedba', jer u njoj prepoznaje i određenu političku konotaciju. Na taj način želi kršćane, tj. one koji propovijeda-

ju put spasenja izdvojiti iz dnevnog židovskog politikantstva (Dj 24,14.22). On u obrani pred Feliksom, a Luka u cijeloj drugoj knjizi Teofilu, upotrebljavajući 'put' kao metaforički izraz za kršćane, za Crkvu, želi pokazati kako su kršćani u prvom redu oni koji, poput svojeg Učitelja, trebaju »po istini učiti putu Božjem« (Lk 20,21). A što znači po istini učiti putu Božjem, možemo također vidjeti na primjeru apostola Pavla. On od progonitelja Puta, nakon osobnog susreta s pravim Putem, tj. s onim koji je za sebe rekao: »Ja sam Put, Istina i Život«, postaje revnitelj Puta. Nakon što su mu pale »ljuske s očiju«, ostaje nekoliko dana s »učenicima« u Damasku (Dj 9,19). Kad se našao u životnoj opasnosti, »učenicima« ga spašavaju. Nakon toga odlazi u Jeruzalem k »učenicima«, iako oni nisu vjerovali da je on »učenik«, pa su ga se bojali (Dj 9,23–26).

Mislim da se ni danas nikada ne smije *a priori* isključiti mogućnost radikalnog obraćenja, zaokreta prema Kristu. Dakle, nije nemoguće da i u našem okruženju bude onih koji će od progonitelja postati revnitelj. Jasno, takvi ne mogu očekivati da ih zajednica odmah prihvati, kao da ničega nije bilo. Ni samoj zajednici nije na odmet da takvima pristupi trijezno i razborito. I apostol naroda se trebao dokazati na djelu, prije nego što su ga počeli prihvaćati bez rezervi.

»Politikantstvo«, odnosno strančarenje predstavlja opasnost da kršćanin ne bude Put i na unutarnjoj razini, prema onoj: »Ja sam Pavlov«, »A ja Apolonov«, »A ja Kefin«... (1 Kor 1,12). Uvijek je bila nazočna mogućnost, a danas je, čini se, još nazočnija da – možda i nesvjesno – umjesto Krista navjestitelji, iz vlastitih interesa ili interesa skupine, propovijedaju i svjedoče sebe, a ne Krista. Iz Objave znamo da je bratstvo i zajedništvo varljivo, ako nije traženo u Kristu.

U suvremenom pluralizmu svaka skupina gotovo i mimo volje postaje strancom, odnosno doživljava se u društvu kao »stranka«. Međutim, pluralizam helenističkog doba nije sprečavao da kršćani budu Put. Slično ni današnji pluralizam ideja i ponuda neće autentičnog kršćanina omesti na njegovu putu slušanja, služanja, nasljedovanja i svjedočenja Isusa Krista. Sve ovisi o manje ili više autentičnom identitetu, odnosno kršćaninovoju prepoznatljivosti u suvremenom svijetu. Kršćanin ne vidi pravi Put i ne može biti Put drugima dok god ima bilo kakve »ljuske na očima«, tj. dok god nije svjestan i ne upozna Onoga kome je povjervovao (2 Tim 1,12). Ljuske mogu imati nacionalni, utilitaristički, juridički, folkloristički, pijetistički i ini predznak. One sprečavaju kršćanina da vidi ono pravo, onoga po kojem je dobio ime. Zato će Krista možda i slijediti u masi, ali ga osobno neće nasljedovati. »Ljuske« su uzrok da će čovjek, ne po prvi put i ne samo u nas, doći u opasnost da za Isusom ide zbog propadljive hrane (Iv 6,26s), pa ne znam kako se ona zvala (Caritas, politika, društveni ugled ili izbori), a kad se traži pravo svjedočanstvo, lako se – na ovaj ili onaj način – čuje poznata evanđeoska besjeda: »Tvrđ je to govor« (Iv 6,59). Zahtjevnost kršćanskog poziva, kao i u evanđeoskom slučaju, ima za učinak da se više ne ide za Isusom. Autentičan

kršćanin, Pavao će reći *πνευματικός*, će i danas pred izazovima i dvojabama koje nisu male, poput Petra reći: »Gospodine, kome da idemo?« (Iv 6,68). To da je kršćanin danas *πνευματικός* vidjet će se, među ostalim, po njegovoj orijentaciji i postupanju u krilu potrošačkog društva, jer će pokazati da čovjek ne živi samo od kruha (Lk 4,4); ili, prema Pavlovom mišljenju: njegov život će biti prepoznatljiv po plodovima Duha, a ne po djelima tijela (Gal 5,16–26). Samo na taj način kršćanin će i danas biti Put.

2. *Kršćanin je prorok u svijetu*

Nadovezujući se na tvrdnju da je autentičan kršćanin Put, tj. onaj u čijem se životu bar nazrijeva put Onoga »koji je prošao zemljom čineći dobro« (Dj 10,38), mislim da je moguće reći kako takvoga, bez pretjerivanja, rese proročke kvalitete. No, ne u smislu nekih videnja i proricanja budućnosti, nego u okvirima odlika koje su imali starozavjetni proroci. Kolikogod to možda izgledalo kontradiktorno, kršćanin i u njima može naći model svojega djelovanja. Uostalom, cilj nam je zajednički: čitati znakove vremena i učiti ljude putu Božjemu.

Bog poziva i šalje starozavjetnog proroka da beskompromisno naviješta njegovu riječ, tj. da se zalaže za Božje djelo. Isto tako su Kristovi učenici, a danas su to kršćani, na Njegovu inicijativu pozvani da budu glasnici Božjeg kraljevstva i da s njim dijele njegovu sudbinu (Lk 9,57s). Kao što su starozavjetni proroci u konačnici bili u službi povijesnog Kristova dolaska, tako je kršćanin danas po udjelu u trostrukoj Kristovoj zadaći pozvan da bude u službi konačnog Kristova dolaska, da preko njega »sila Evandjelja svijetli u svagdanjem obiteljskom i društvenom životu« (LG 35a). Da. Upravo tako. Proročke crte kršćanskog identiteta su u »sili Evandjelja« koja svijetli kroz njegov život.

Beskompromisno i autentično zalaganje za Kraljevstvo će raskrinkati one koji pozivaju na »lov u mutnom« i omogućiti da ljudi u današnjim okolnostima u našem okružju ne »bacaju mrežu na svačiju riječ«. Nije riječ o »soljenju pameti«, nego o kritičkoj distanciji prema vlastitom vremenu, pa i odstojanju u vlastitom okružju djelovanja i rada. Jasno da će stav nemirenja s uhodanim, a često i ustajalim načinom života prouzročiti nerazumijevanje i progone. No, ako se vratimo malo u prošlost, i u povijesti Crkve ćemo naći mnoštvo primjera iz kojih će nam postati jasno da je ta distancija uvijek bila kreativna. Zahvaljujući njoj rađali su se najrazličitiji, ali uvijek autentični, kršćanski oblici života: od kršćanskog monaštva do kršćanskog braka... Zato će se autentičnog kršćanina i danas doživljavati kao paradoks u svijetu. Uostalom, progoni i nerazumijevanja svijeta nisu nikakva novost. Značajan evandeoski tekst u ovom smislu je Mt 10. Isus šalje apostole kao ovce među vukove. Navješćuje im nerazumijevanje i progono, ali ih i poziva na otvoreno i smjelo propovijedanje. »Ne mislite da sam došao mir

donijeti na zemlju. Ne, nisam došao donijeti mir, nego mač« (Mt 10,34) veli Isus apostolima. Kristov mir nije mir pod svaku cijenu, nije irenizam. Zato će oni koje Krist šalje i svi koji njih primaju kao pravednike i proroke primiti plaću pravedničku, odnosno proročku (Mt 10,40s). Ubrzo nakon Kristova uskrsnuća učenicima se prijetilo pokoljem, kako saznajemo iz Djela apostolskih (Dj 9,1). Doživljavali su progon zbog propovijedanja Riječi, ali ih je to ispunjalo radošću koju daje Duh Sveti (13,48–52). On je, naime, u polazištu svakog pravog, dakle ne lažnog proroštva.

3. Euharistija temelj kršćanskog zajedništva

Isus je pozivao svoje apostole i slao ih dva po dva da propovijedaju (Mk 6,7). Govorio im je da bez njega ne mogu učiniti ništa i da tko nije u njemu ne donosi mnogo roda (Iv 15,5). Zato je želio ostati sa svojim »do svršetka svijeta« (Mt 28,20), ali samo ako su skupljeni, tj. ako su zajedno u njegovo ime. Širi kontekst Matejevog zapisa »dvojica ili trojica sabrana u moje ime« (Mt 18,20) pokazuje da su ta dvojica ili trojica dio Crkve (18,17) i nipošto se ne može zaključiti da Isus preporučuje male, odvojene zajednice. Dapače, čini se da je baš suprotno. On želi i dvojici biti ohrabrenje na putu dobra. Po Djelima apostolskim, u prvoj Crkvi se posebno naglašavalo bratsko zajedništvo (2,42) i jednodušnost (2,46; 4,24; 5,12; 15,25) Isusovih učenika. Bogoslužni »sastanci« (1 Kor 11,17.20), osobito slavljenje večere Gospodnje (Euharistija), izraz su Kristove nazočnosti među svojim te temelj zajedništva s uskrslim Kristom i zajedništva međusobno.

Euharistijsko zajedništvo, pak, nije statične naravi, nego dinamične. Kristov Duh dionika zajedništva potiče na akciju, na djelovanje u obliku istog Duha koji omogućuje Euharistiju. Euharistija je, tako, izvor nadahnuća i snage za kršćanski život; za zajedništvo koje se upravo tu gradi. Izgleda da se bez pravog shvaćanja euharistije teško može govoriti o kršćaninu. Šabloniziranost euharistije u svijesti vjernika danas i gubitak osjećaja za svetinju u rutini crkvene službe rađa cerebraliziranošću vjere po čemu se osiromašuje doživljajna i iskustvena dimenzija vjeronjanja.

Dopustite mi, na kraju, nekoliko zaključnih misli još osobnije naravi. Nadam se da će Crkva u Hrvata, a i svaki kršćanin u Hrvatskoj danas, u »naletu demokracije« na svim područjima pred dvojbom preuzimanja ovog ili onog tipa zapadnog ili nekog drugog načina življenja svojeg kršćanskog poziva – dati prednost evanđeoskom modelu. To će biti moguće ako mu i u ovim okolnostima pluralizma religioznih ponuda Sveto pismo bude izvor nadahnuća za djelovanje i snaga za životno svjedočenje. Zato se čini da je danas, u poplavi svih mogućih vrsta sinkretističke pseudoreligiozne literature istočnjačkog podrijetla, ali i pseudo-kršćanske, više nego prije aktualna ona Jeronimova: »Tko ne pozna Pisma, ne

poznata Krista«. A iz onoga što smo dosada razmišljali, trebalo je postati jasno da tko ne poznaje Krista – nije učenik, nije brat u Kristu, ne živi u Kristu, nije vjernik; nije svet, ni posvećen; ne može biti Put ni prorok; pitanje je kakav je kršćanin, svejedno: u Hrvatskoj ili negdje drugdje.

Zusammenfassung

WER IST EIN CHRIST? DIE NEUTESTAMENTLICHE AUSLEGUNGEN UND AUFFASSUNGEN

Der vorliegende Artikel wurde als Vortrag, im Rahmen der pastoraltheologischen Tagung unter dem Titel »Christ in Kroatien: Herausforderungen und Dilemmata«, gehalten. Dem Aufsatz liegt die bibeltheologische Untersuchung der neutestamentlichen Redeweisen über den Begriff 'Christ' zugrunde. Zunächst wird die Bedeutung und die Herkunft des Begriffes erklärt. Nach der Feststellung, daß der Name 'Christ' die Zugehörigkeit zu einer neuen religiösen Gruppe des 1. Jahrhunderts bezeichnet, die seinerseits Jesus von Nazareth als den Gründer und seine Lehre als bestimmend für die neue Identität anerkennt, wird es behauptet, daß das Wort aus dem heidnischen, bzw. aus den römischen Kreisen stammt. Die Christen haben, nämlich, die eigene Ausdrücke zur Bestimmung des eigenen Wesens. Mit diesen Ausdrücken befasst sich weiterhin die Arbeit. Es handelt sich hauptsächlich um die Worte: Jünger, Brüder, Gläubige, Heilige, Geheiligte. Alle aufgezählte sinnverwandte Wörter sprechen von denjenigen, die sich als Gemeinschaft öfters der Weg (vgl. Apg) und die Kirche nennen. Im zweiten Teil der Untersuchung wird gefragt, wie man Christ wird und bleibt. Die Antworten gehen von der kontextuellen Bedeutung der Wortgruppen ἀκολουθέω, μιμέομαι und μαρτυρέω aus. Kurzum: den neutestamentlichen Schriften nach, ist Christ derjenige, der im alltäglichen Leben Christus nachfolgt, ihn nachahmt und für ihn Zeugnis ablegt. Ausgehend von diesen Voraussetzungen fragt sich der Verfasser im abschließenden Teil des Artikels, wie die Lage der Christen zur Zeit in Kroatien aussieht. Nach dem Hinweis auf einige, mit dem neutestamentlichen Vorbild unvereinbare Anschauungen, wird gewünscht, daß die Christen Kroatiens in den gesellschaftlichen und politischen Veränderungen, im Ausbruch des Pluralismus auf allen Ebenen sich anstrengen und dem biblischen Modell vor irgendeinem anderen (dem der westlichen Staaten z. B.) den Vorrang geben. Dadurch lebt ein aufrichtiger Christ in seiner prophetischen Gestalt auf. Aus der eucharistischen Gemeinschaft und der Stärke des Evangeliums wird der christliche Prophet die Kraft schöpfen, um mitten in dieser Welt der wahre Weg sein zu können.

Schlüsselworte: Christ, Neues Testament, Nachfolge Jesu Christi, die Zwölf, Weg, Kirche.